

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนาทางวิชาการ ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. ความหมายและความสำคัญของผลงานทางวิชาการ

- ความหมาย

ผลงานทางวิชาการ คือ ผลงานที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างมีแบบแผน ต้องอยู่ในแขนงวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างกว้างขวาง หรือเฉพาะเจาะจงในแง่ใดแง่หนึ่ง มีหลักฐานอ้างอิง และเชื่อถือได้ รวมทั้งมีความประณีตในการเขียน และเป็นผลงานที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า อ้างอิง (วิภา โภยสุโข 2543: 47-48)

- ความสำคัญของงานเขียนเชิงวิชาการ

งานเขียนเชิงวิชาการนี้ ถ้าผู้เขียนทำได้มาตรฐาน คือมีเนื้อหาสาระที่ถูกต้องเป็นจริง ทันสมัย และมีรูปแบบที่สวยงาม ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงยิ่งทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ตลอดจนประเทศชาติโดยรวม ดังจะกล่าวให้เห็นพอเป็นสังเขปดังนี้ (ปรีชา พิธินพวงศ์, 2535: 4-5)

1. คุณค่าต่อตนเอง

1.1 เป็นเครื่องมือทดสอบความสามารถ การเขียนหนังสือ ถือได้ว่าเป็นความสามารถขั้นสูงอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ความคิด และความอดทนอย่างยิ่งยวด มิฉะนั้นจะไม่สามารถผลิตงานเขียนที่มีคุณภาพออกมาได้ และตราบดีก็ตามที่เรายังไม่สามารถผลิตงานเขียนดังกล่าวได้ เราก็ยังไม่มีความสามารถในด้านนี้อยู่ที่ราบนั้น การผลิตงานเขียนเชิงวิชาการจะเป็นงานที่ทดสอบความสามารถของมนุษย์โดยแท้

1.2 เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ โดยปกติก่อนที่เราจะเขียนงานเชิงวิชาการใด ๆ ก็ตาม เราจะต้องมีการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะเขียนนั้น ๆ อย่างกว้างขวาง และทะลุปรุโปร่ง จึงจะลงมือเขียนจริง ๆ มิฉะนั้นงานที่ผลิตออกมาจะไม่มีคุณภาพ กระบวนการดังกล่าว หากได้ลงมือกระทำจริง ๆ แล้ว ก็จะเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ที่ดียิ่งขึ้นในตัวผู้เขียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เขียนมีความรอบรู้ในสาขาวิชาการนั้น ๆ ขึ้นไปอีกมากมายทีเดียว

1.3 เป็นอนุสาวรีย์วิชาการ ผู้สามารถผลิตงานเขียนเชิงวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ ถือได้ว่าเป็นการสร้างอนุสาวรีย์วิชาการให้กับตนเอง เพราะผลงานดังกล่าวจะปรากฏหลักฐานให้ลูกหลานเหลนได้ชื่นชม บังเกิดประโยชน์เกื้อกูลตลอดไป จึงสมควรที่จะภาคภูมิใจในอนุสาวรีย์วิชาการของตนเป็นที่ยิ่ง

1.4 เป็นอาชีพเพิ่มพูนรายได้ ปกติผู้ผลิตงานเขียนเชิงวิชาการส่วนใหญ่มักจะมีอาชีพหลักของตนเองประจำอยู่แล้ว เช่น เป็นครู อาจารย์ หรือนักวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น การผลิตงานเขียนเชิงวิชาการขึ้น นอกจากจะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถ และเป็นการสร้างอนุสาวรีย์ให้กับชีวิตตนเองแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนรายได้ช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้นอีกด้วย

1.5 เป็นเครื่องมือส่งเสริมความก้าวหน้าทางอาชีพ ผู้ที่สามารถผลิตงานเขียนเชิงวิชาการออกมาได้ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ จึงสมควรจะได้รับการยกย่อง และตอบแทนในความรู้ความสามารถนั้นให้ปรากฏ โดยทั่วไปมักจะได้รับ การเลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น

2. คุณค่าต่อส่วนรวม

2.1 ช่วยให้มีเอกสารวิชาการเพิ่มขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่า “กำลังพัฒนา” ความขาดแคลนในปัจจุบันต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะตำราหรือเอกสารวิชาการระดับสูงยังขาดแคลนอยู่มาก ที่ใช้กันอยู่ส่วนใหญ่เป็นตำราภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผู้ที่ไม่สันักัดภาษาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นการผลิตงานเขียนเชิงวิชาการที่เป็นภาษาไทยออกมาจึงเป็นการช่วยขจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป ทำให้มีเอกสารวิชาการที่เป็นภาษาไทยเพิ่มขึ้น

2.2 ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ก้าวหน้า ไม่ว่าตัวผู้เขียนจะมีหน้าที่โดยตรงต่อการให้การศึกษาหรือไม่ก็ตาม การผลิตงานเขียนเชิงวิชาการถือได้ว่าช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เจริญก้าวหน้า เพราะทั้งผู้สอนและนักเรียนนักศึกษา ย่อมได้ใช้เอกสารวิชาการเหล่านั้นศึกษาค้นคว้าในวิชาที่เกี่ยวข้องกับตนสอนและเรียนอยู่เสมอ และถ้าตัวผู้เขียนเป็นผู้สอนด้วยก็จะมีประโยชน์มากขึ้นเป็นทวีคูณ เพราะจะทำให้ตัวผู้สอนมีความรู้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สามารถพลิกแพลง หรือประยุกต์ การสอนให้เกิดประโยชน์แท้จริงกับผู้เรียนได้

2.3 ช่วยให้ประเทศชาติพัฒนา ประเทศชาติใดก็ตามหากงานเขียนเชิงวิชาการขาดแคลน หรือไม่มีคุณภาพ ประชาชนของประเทศนั้นก็จะมีล้าหลังไม่มีการพัฒนา ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านของประเทศชาติโดยส่วนรวม ในทางตรงข้ามประเทศใดก็ตาม หากมีงานเขียนเชิงวิชาการแพร่หลาย เด่นทั้งคุณภาพและปริมาณเป็นอาหารสมองมีประโยชน์ให้ประชาชนได้บริโภคแล้ว ประชาชนของประเทศชาตินั้นก็จะมีเจริญเติบโตทางสมองอย่างมีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป ซึ่งในที่สุดจะส่งผลให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงถาวรได้

2. วัตถุประสงค์ในการผลิตผลงานทางวิชาการ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาผลิตผลงานทางวิชาการ มีดังนี้ (วิภา โภยสุโข 2543: 43)

1. เพื่อศึกษาหาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในห้องสมุด ซึ่งงานวิจัยบางเรื่องนำไปสู่ขอบเขตของเครื่องมือที่ใช้งานในห้องสมุด การให้บริการผู้อ่าน ระบบคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด และการประเมินการปฏิบัติงานห้องสมุด การทำงานวิจัยและการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลายจะเป็นสิ่งที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บรรณารักษ์ และช่วยปรับปรุงการให้บริการของห้องสมุด เพิ่มความพึงพอใจให้แก่ผู้เข้าใช้บริการมากยิ่งขึ้น

2. เพื่อรวบรวมผลงานการค้นคว้า และผลการแก้ไขปัญหา เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นที่ยอมรับในความสำเร็จ ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับปริมาณงานที่ปฏิบัติ และสร้างโอกาสความก้าวหน้าในฐานะและตำแหน่ง สภาพความมั่นคงในการทำงาน ผลงานทางวิชาการที่รวบรวมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งในระดับสูงขึ้น คือ ตำแหน่งชำนาญการ ระดับ 7-8 ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ระดับ 9 นั้น ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ข้อ ได้แก่ ปริมาณงานในหน้าที่ คุณภาพงานในหน้าที่ และผลงานที่แสดงความเป็นผู้ชำนาญการ หรือผู้เชี่ยวชาญ

3. เพื่อพัฒนาตนเอง โดยฝึกให้สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้เห็นแนวทางหลาย ๆ ด้านในการศึกษาด้านใดด้านหนึ่งได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ทำให้เกิดความรู้ ความคิด สามารถที่จะนำไปถ่ายทอดได้ อีกทั้งฝึกตนเองให้มีนิสัยและความสามารถในการศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงความรู้ลำดับความคิดอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ และสามารถเผยแพร่ความรู้ความคิดให้กว้างขวางออกไป

3. ประเภทของผลงานทางวิชาการ

จากเอกสาร หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งของบรรณารักษ์ชำนาญการ และบรรณารักษ์เชี่ยวชาญ ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กำหนดประเภทของผลงานทางวิชาการ ไว้ดังนี้

1. **หนังสือหรือตำราวิชาการ** หมายถึง ผลงานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงอย่างมีระบบ ประกอบด้วยคำนำ สารบัญของเนื้อหาที่ชัดเจน ถูกต้องตามรูปแบบสากล และมีการอ้างอิงที่ครบถ้วนสมบูรณ์

2. ผลงานวิจัย

2.1 หนังสือวิจัย หมายถึง ผลงานการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายอย่างแน่นอน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล หรือหลักบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือนำวิชาการนั้นมาประยุกต์ มีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ

2.2 รายงานวิจัย หมายถึง รายงานที่เขียนขึ้น โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยของตนเอง (ซึ่งมีลักษณะเป็นงานค้นคว้าอย่างมีระบบ มีความมุ่งหมายแน่นอน เพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการประยุกต์วิชาการ)

3. คู่มือ

3.1 คู่มือการใช้สารนิเทศ หมายถึง เอกสารที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อเป็นคู่มือสำหรับการใช้สารนิเทศรูปแบบต่าง ๆ ในห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศ แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มหรือประสบการณ์ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง

3.2 คู่มือการปฏิบัติงาน หมายถึง เอกสารที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อเป็นคู่มือสำหรับใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพบรรณารักษ์ มีสาระที่เป็นวิชาการและมีหลักฐานอ้างอิง

4. งานแปล

4.1 บทความแปล ได้แก่ บทความแปลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพบรรณารักษ์

4.2 หนังสือแปล หมายถึง หนังสือที่แปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือจากภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ

5. บทความ

5.1 บทความวิชาการ หมายถึง บทความที่มีสาระเป็นวิชาการ มีหลักฐานอ้างอิง มีโครงสร้างทางทฤษฎีในลักษณะเป็นการวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนะความคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานทางวิชาการนั้น ๆ

5.2 บทความวิเคราะห์ หมายถึง บทความที่วิเคราะห์ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยอาศัยแนวความคิดของทฤษฎีหรือสมมติฐานของตนเอง

5.3 บทความวิจารณ์ หมายถึง บทความที่ศึกษาผลงาน หรือแนวความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งโดยละเอียด โดยมีพื้นฐานทางทฤษฎี

5.4 บทความสำรวจวิชา หมายถึง บทความที่สำรวจและศึกษาผลงานและข้อเขียนต่าง ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาหรือแนวความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง

5.5 รายงานสำรวจ คือ รายงานที่เขียนขึ้นจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล

5.6 เอกสารกรณีศึกษา หมายถึง เอกสารที่เรียบเรียงขึ้นจากปัญหาที่ได้จากการปฏิบัติงานแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ และการให้บริการห้องสมุด

6. งานบรรณานุกรม

6.1 หนังสือรวบรวมบทความ หมายถึง หนังสือรวบรวมบทความ หรือบทความแปลของผู้อื่นที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว หรือยังมิได้ตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมีเนื้อหาหรือแนวเรื่องที่เป็นเอกภาพ มีการเขียนบทนำในฐานะบรรณานุกรม

6.2 งานบรรณานุกรม เป็นบรรณานุกรมของวารสารหรือหนังสือทางวิชาการ

6.3 หนังสือบรรณานุกรม หมายถึง หนังสือที่มีลักษณะเป็นการรวบรวมรายชื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีรูปแบบการเรียงลำดับ มีตรรกะที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้นคว้า และอาจมีสาระสังเขป (abstracts) ประกอบบรรณานุกรมด้วยก็ได้

7. ผลงานลักษณะอื่น ๆ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ หรืองานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าแสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพอย่างแท้จริง

เนื่องจากผลงานวิชาการดังกล่าวข้างต้นมิได้ครอบคลุมถึงวิทยานิพนธ์ จึงขอเพิ่มความหมาย ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2532: 13)

วิทยานิพนธ์ (Thesis) เป็นรายงานการค้นคว้าวิจัยที่เรียบเรียงอย่างละเอียดรอบคอบ มีเหตุมีผล ตามขั้นตอนระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทหรือปริญญาตรี หรือดุษฎีบัณฑิต

4. ขอบเขตเนื้อหาของผลงานทางวิชาการ

ชุดิมา สัจจามันท์ (2541) พิจารณาและจำแนกเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาผลิตขึ้นตามกลุ่มวิชา ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาโทของสถาบันการศึกษา 8 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดังนี้

1. กลุ่มการบริหารและการจัดการห้องสมุด ได้แก่ การบริหาร/การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศชั้นสูง การบริหารงานจดหมายเหตุ การบริหารงานบุคคลในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การบริหารงานศูนย์สื่อสารนิเทศ อาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์ สัมมนาการบริหารและการจัดการบริการของห้องสมุด หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเคลื่อนที่ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ

2. กลุ่มสารนิเทศ ทรัพยากรสารนิเทศและแหล่งสารนิเทศ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรสารนิเทศ การผลิตสื่อสารนิเทศ ความรู้และการใช้ความรู้ทรัพยากร/แหล่งสารนิเทศ การจัดการสารนิเทศ/แหล่งบริการสารนิเทศ ทรัพยากรสารนิเทศท้องถิ่น วารสาร/สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง สารนิเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน/เทคนิคการให้บริการสารนิเทศเพื่อชุมชน สารนิเทศและสื่อด้านสิ่งพิมพ์ ข้อมูล สื่อสารนิเทศสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม สารนิเทศในรูปแบบวัสดุย่อส่วน ไลต์ทัทคนวัสดุ หนังสือหายากและหนังสือตัวเขียน หนังสือและบทความสำหรับเด็ก/วัยรุ่น แหล่งและบริการสารนิเทศทางการศึกษา ฯลฯ

3. กลุ่มการวิเคราะห์สารสนเทศ ได้แก่ การจัดทำระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน การวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการชั้นสูง/การสัมมนาการจัดหมวดหมู่และทำรายการ การปรับแต่งสารสนเทศ การวิเคราะห์เรื่อง การวิเคราะห์และควบคุมบรรณานุกรม สารสนเทศและดัชนี สัมมนาการบริหารงานเทคนิค ฯลฯ

4. กลุ่มการบริการสารสนเทศ ได้แก่ การควบคุมและการบริการบรรณานุกรม การจัดเก็บและบริการจดหมายเหตุ การจัดบริการโครงการสร้างสรรค์ การแนะนำการอ่าน การเสวนิตาน/การเล่าเรื่อง การส่งเสริมสารสนเทศ บริการค้นคว้าและบริการสารสนเทศ/แหล่งทรัพยากรและบริการสารสนเทศ บริการสารสนเทศสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม บริการโสตทัศนวัสดุในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ฯลฯ

5. กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ คอมพิวเตอร์สำหรับงานสารสนเทศ การจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด การใช้ระบบการจัดฐานข้อมูลสำเร็จรูปในการบริการห้องสมุด การดำเนินงานห้องสมุดด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เทคนิคการสืบค้นฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์ระบบออนไลน์ เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการจัดฐานข้อมูล ระบบเผยแพร่สารสนเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ระบบสารสนเทศด้านการบริหาร ระบบสารสนเทศฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศในสำนักงาน ระบบอัตโนมัติในการบริหารงานห้องสมุด ฯลฯ

6. กลุ่มการวิจัย ได้แก่ การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ การศึกษาเฉพาะเรื่อง การศึกษาอิสระ ฯลฯ

7. กลุ่มภูมิหลัง ปรัชญา และวิชาชีพ ได้แก่ จริยธรรมวิชาชีพบรรณารักษ์ จิตวิทยาประยุกต์สำหรับบรรณารักษ์ มติทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สัมมนาปัญหาพื้นฐานทางสารนิเทศศาสตร์ หน้าที่ต่อสังคมของห้องสมุด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

เกษรพร หมั่นเพียร (2547) ศึกษาเรื่อง การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงานในห้องสมุด ประเภทผลงานทางวิชาการที่มีการผลิตมากที่สุดคือ บทความวารสาร ผลิตผลงานที่มีเนื้อหาด้านทรัพยากรสารสนเทศ แหล่ง และบริการ และปัญหาในการผลิตผลงานทางวิชาการที่บรรณารักษ์จำนวนมากที่สุดประสบ คือ การไม่มีเวลาในการผลิตผลงานทางวิชาการ ความต้องการการสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่พบในระดับมาก คือ ความต้องการการสนับสนุนด้านเงินทุน และเวลาในการผลิตผลงานทางวิชาการ

มะลิวัลย์ น้อยบัวทรัพย์ และ สมพงษ์ เจริญศิริ (2538) ศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์ผลงานทางวิชาการในช่วงสองทศวรรษของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม* การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์การผลิตผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ในด้านประสิทธิภาพการผลิต ปริมาณผลงาน ช่วงเวลา และแหล่งจัดพิมพ์เผยแพร่ จำแนกตามรูปแบบและคณะที่คณาจารย์สังกัด และเพื่อรวบรวมบรรณานุกรมผลงานทางวิชาการที่จัดทำระหว่าง พ.ศ. 2511- 2536

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผลงานทางวิชาการที่จัดทำโดยคณาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2536 และคณาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ประจำหรืออาจารย์พิเศษ ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 150 คน รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้า การใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) มีคณาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการเท่าที่รวบรวมได้ จำนวน 120 คน ได้ผลงานทางวิชาการจำนวน 1,005 รายการ 2) คณาจารย์ส่วนใหญ่มีวุฒิสถิติสูงสุดปริญญาโท และเป็นผู้มีประสบการณ์การผลิตผลงานทางวิชาการ โดยเฉพาะคณาจารย์ในคณะพลศึกษา คณะสังคมศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ 3) ปริมาณของผลงานจำแนกตามคณะจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะพลศึกษา คณะเทคโนโลยี 4) จำแนกผลงานตามรูปแบบการจัดทำมีปริมาณจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หนังสือ บทความในวารสาร งานวิจัย บทความในหนังสือ เอกสารประกอบการสอน (1) และเอกสารคำสอน (2) 5) มีการผลิตผลงานออกเผยแพร่จำนวนสูงสุดในช่วงปี 2524-2531 และผลงานส่วนใหญ่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย นอกจากบทความวารสารซึ่งส่วนใหญ่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย

นิตยา ศรีสอน (2533) ศึกษาเรื่อง *การผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู* พบว่า อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครูที่เคยผลิตผลงานทางวิชาการมีจำนวนมากกว่าอาจารย์ที่ไม่เคยผลิตผลงานทางวิชาการ และอาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการรวมทั้งสิ้น 412 รายการ รูปแบบของผลงานทางวิชาการที่อาจารย์ผลิตมากที่สุดคือ หนังสือและตำรา และที่ผลิตน้อยที่สุดคือ ผลงานวิจัย ส่วนเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่อาจารย์ผลิตมากที่สุดคือ เนื้อหาในกลุ่มการศึกษามานุษยวิทยา และเนื้อหาที่อาจารย์ผลิตน้อยที่สุดคือ เนื้อหาในกลุ่มวิธีการวิจัย แรงจูงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการคือ การตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของผลงานทางวิชาการต่อการพัฒนาทางวิชาการ และการเรียนการสอน ปัญหาในการผลิตสำคัญที่สุด เป็นสาเหตุที่ทำให้อาจารย์ไม่ผลิตผลงานทางวิชาการคือ การไม่มีเวลา หรือมีภารกิจหลายหน้าที่ ส่วนปัญหาในการเผยแพร่คือ ปัญหาการตลาด เช่น การหักส่วนลด การจำหน่าย สำหรับในด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ผลิตและไม่ผลิตทั้งสองกลุ่มนี้มีความเห็นพ้องต้องกัน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ

เรื่องกรรมการฝึกหัดครูควรจัดสรรอัตราบรรณารักษ์เพื่อทำงานในห้องสมุดโดยเฉพาะ เพื่อให้อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทำงานสอนอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้มีเวลาพัฒนางานทางวิชาการมากขึ้น

วัลลภา จันทดี (2532) ศึกษาเรื่อง ปัญหาการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะ สถาบัน และศูนย์ทางวิชาการ สังกัดมหาวิทยาลัย พบว่า บรรณารักษ์มีวัตถุประสงค์ในการผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงานห้องสมุดมากที่สุด โดยรูปแบบของผลงานทางวิชาการที่ผลิตมากที่สุดได้แก่ บทความวารสาร ผลงานที่ผลิตส่วนใหญ่ ผลิตในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และจัดพิมพ์โดยหน่วยงาน/องค์การอื่น ๆ มีการเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอกมากที่สุด ปัญหาที่ประสบในระดับมากในการผลิตคือ ไม่มีเวลาเนื่องจากต้องทำงานเต็มเวลา ส่วนปัญหาในการเผยแพร่ที่ประสบในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การขาดเงินทุนสนับสนุนในการจัดพิมพ์เผยแพร่ ในด้านข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะส่วนใหญ่เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเปิดโอกาสให้บรรณารักษ์ได้มีโอกาสลาพักเพื่อการวิจัย/ผลิตผลงานทางวิชาการได้เช่นเดียวกับอาจารย์ และผู้บริหารควรสนับสนุนให้บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น งานสอน งานวิจัย การเข้าร่วมประชุมกับสมาคมวิชาชีพ

ชวนพิศ พรรมย์ (2528) ศึกษาเรื่อง ปัญหาในการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่า ผู้ผลิตผลงานทางวิชาการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวุฒิปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์ และมีระยะเวลาการทำงานในห้องสมุดช่วง 4-6 ปี ปัจจัยที่อยู่ในระดับมากที่สุดที่ทำให้ผลิตผลงานทางวิชาการคือ ต้องการศึกษาค้นคว้าเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานห้องสมุด และแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน รูปแบบผลงานทางวิชาการที่ผลิตมากที่สุดคือ บทความวารสาร รองลงมาคือ เอกสารทางวิชาการ และคู่มือการปฏิบัติงาน ผลงานที่ผลิตส่วนใหญ่ ผลิตในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์/สารนิเทศศาสตร์ แหล่งเผยแพร่ที่สำคัญคือ ห้องสมุดที่สังกัด รองลงมาคือ หน่วยงานราชการ/องค์การ/สมาคมอื่น ๆ ปัญหาในการผลิตที่ประสบในระดับมากที่สุดคือ การไม่มีเวลา เนื่องจากงานที่ต้องทำในห้องสมุดมาก ส่วนปัญหาในการเผยแพร่ที่ประสบในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดพิมพ์เผยแพร่ออกมาแล้วจำหน่ายได้น้อยเพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในวงจำกัด ในด้านความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการวิชาการ/กรรมการส่งเสริมการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัย

งานวิจัยต่างประเทศ

Turner (2002) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของบรรณารักษ์ในประเทศนิวซีแลนด์ โดยศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ แนวโน้มการทำงานวิจัย และการสนับสนุนให้มีการทำงานวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมการประชุม/ปรึกษาหารือร่วมกันของบรรณารักษ์ มีปริมาณน้อย เช่นเดียวกับการทำกิจกรรมการวิจัย และการสนับสนุนให้ผู้ที่ทำงานมีส่วนร่วมในการทำวิจัยอยู่ในระดับต่ำ ส่วนใหญ่แนวโน้มและพัฒนาการทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานของผู้ทำวิจัยจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การวางแผน และการประเมินค่าการปฏิบัติงาน ส่วนข้อจำกัดการผลิตงานวิจัยของบรรณารักษ์คือเวลาในการทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับองค์กร พิจารณาจากการให้คำปรึกษาแนะนำการผลิตงานวิจัย การสนับสนุนบุคลากรในการปฏิบัติงานแทน และการจัดสรรงบประมาณที่จำกัด

6. การพัฒนาทางวิชาการของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาวิชาการของบุคลากรว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนให้องค์กรเจริญก้าวหน้า บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้บริหารของสำนักหอสมุดจึงได้ดำเนินการดังนี้ (รวบรวมข้อมูลจากรายงานการประชุม และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง)

- พ.ศ. 2529 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการประชุมปฏิบัติการส่งเสริมการทำวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และได้มีการประชุมปฏิบัติการส่งเสริมการทำวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ขึ้นระหว่างวันที่ 7 – 9 พฤศจิกายน 2529
- พ.ศ. 2530 ผู้ช่วยศาสตราจารย์เต็มใจ สุวรรณทัต ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด ได้จัดตั้ง **ทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ** ขึ้น โดยขออนุมัติงบประมาณรายจ่ายจากรายได้พิเศษของสำนักหอสมุด จำนวนประมาณ 200,000 บาท และภายหลังจำนวนยอดเงินได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีแหล่งที่มาของเงินคือ การขอรับบริจาค รายได้ที่เกิดจากผลประโยชน์ของสำนักหอสมุด และรายได้อื่น ๆ (ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน 2549 มียอดเงินของกองทุน จำนวน 1,183,138.52 บาท)
- พ.ศ. 2531
- แต่งตั้ง คณะกรรมการพิจารณาทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ ขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกและจัดสรรเงินทุนให้แก่ผู้สมควรได้รับทุน และรายงานผลการพิจารณาต่อผู้อำนวยการสำนักหอสมุด มีวาระการทำงาน 2 ปี และได้มีการแต่งตั้งอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน
 - จัดทำระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ พ.ศ. 2531

- จัดทำระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการส่งเสริมการทำวิจัย พ.ศ. 2531 และประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2531
- พ.ศ. 2536 ● ยกเลิกระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ พ.ศ. 2531 และให้ใช้ระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ พ.ศ. 2536 ซึ่งได้มีการแก้ไขให้เหมาะสม
- ยกเลิกระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการส่งเสริมการทำวิจัย พ.ศ. 2531 และให้ใช้ระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการส่งเสริมการทำวิจัย พ.ศ. 2536
- พ.ศ. 2547 คณะกรรมการพิจารณาให้ทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการได้นำระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยทุนเพื่อการพัฒนาบริการทางวิชาการ พ.ศ. 2536 และระเบียบสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการส่งเสริมการทำวิจัย พ.ศ. 2536 กลับมาพิจารณาอีกครั้ง ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาทุนเพื่อพัฒนาบริการทางวิชาการ ครั้งที่ 1/47 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2549 และสรุปว่าระเบียบยังคงใช้ดำเนินการได้ต่อไป แต่ให้มีการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การพิจารณาเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรของสำนักหอสมุดมากขึ้น
- พ.ศ. 2548 เดือนตุลาคม ได้มีการยกเลิกระเบียบการใช้เงินจากกองทุนเพื่อพัฒนาบริการทางวิชาการของสำนักหอสมุด และให้ใช้ระเบียบการเงินของสำนักหอสมุดแทน โดยในการใช้เงินจากกองทุนนี้จะต้องตั้งงบประมาณล่วงหน้า และให้มีการเบิกจ่ายเช่นเดียวกับการจ่ายเงินในหมวดอื่น ๆ

ผลการดำเนินงาน

- พ.ศ. 2531 จัดสรรสมทบให้ นางสาวพูลสุข ปริวัตรวรุฒิ จำนวนเงิน 24,895 บาท เป็นค่าที่พักและค่าอาหารระหว่างไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. 2533 จัดสรรสมทบให้ นางนพพร พวงสุวรรณ เป็นจำนวนเงิน 3,922 บาท เพื่อเป็นค่าลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม CONSAL ณ ประเทศอินโดนีเซีย
- พ.ศ. 2534 จัดสรรสมทบให้ นางแหวตตา เตชาทวีวรรณ เป็นจำนวนเงิน 3,150 บาท เป็นค่าเดินทางเพื่อเข้าร่วมประชุม ณ ประเทศมาเลเซีย
- พ.ศ. 2535 จัดสรรสมทบให้ นางสาวรุ่งทิพย์ ห่อโนทยาน และ นางสาวพัชรี ภูริเทเวศร์ เป็นจำนวนเงินคนละ 7,162.50 บาท เพื่อเป็นค่าเดินทางไปเข้าร่วมประชุม ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน

- พ.ศ. 2536 ● จัดสรรสมทบให้ นางสาวทัศนภรณ์ คทวณิช เป็นจำนวนเงิน 22,950 บาท เพื่อสมทบเป็นค่าลงทะเบียน ค่าเดินทางไปดูงานภายในประเทศ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา
- จัดสรรสมทบให้นางสาวแววตา เตชะทวิวรรณ และ นางสาวกัญญา โชควัฒนวิกุล จำนวนเงินคนละ 7,600 บาท เพื่อเป็นค่าอาหาร ที่พัก ในการเดินทางไปดูงาน ณ ประเทศออสเตรเลีย
- พ.ศ. 2542 จัดสรรสมทบให้ นางสาวมาลี เสียงไทย เป็นจำนวนเงิน 13,050 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปดูงาน ณ ประเทศอังกฤษ
- พ.ศ. 2543 จัดสรรสมทบให้ นางสาวสุกัญญา มกุฎอรุณี จำนวนเงิน 12,974.42 บาท เป็นค่าเดินทางไปเข้าร่วมประชุม CONSAL ณ ประเทศสิงคโปร์
- พ.ศ. 2544 จัดสรรสมทบเป็นค่าลงทะเบียน ค่าดูงาน และค่าอาหาร ให้แก่ นายไสร็จ กาลอง เพื่อเดินทางไปอบรมเรื่อง "Conservation of Palm Leaf and Paper Manuscript", 1 พ.ย. 2544 – 31 ม.ค. 2545 ณ ICI Orissa Art Conservation Centre, State Museum Premises เมือง Bhubaneswar ประเทศอินเดีย จำนวน 15,750 บาท
- พ.ศ. 2547 จัดสรรสมทบให้ นางประไพพรรณ จารุทวี จำนวน 3,500 บาท เพื่อเข้าร่วมประชุมนานาชาติ "Asian Library and Information Conference", 21 – 24 พฤศจิกายน 2547 โรงแรมดุสิตธานี จัดโดย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ร่วมกับบริษัท Asia Library News, Inf. Media Ltd.
- พ.ศ. 2548 จัดสรรให้ นางสาวพูลสุข ปรีวัตวรวิฑูมิ นางสาวมาลี เสียงไทย และ นางสาวสุนาวาสสระ เพื่อจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือที่จัดซื้อเข้าสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับการนำไปใช้ประโยชน์ โดยวัดจากปริมาณการยืมออก เป็นจำนวนเงิน 15,900 บาท